

ŠATY DĚLAJÍ ČLOVĚKA, ČLOVĚK DĚLÁ ŠATY

AUTOR

Recyklohraní, o.p.s., Mgr. et Ing. Ivana Kalousková, Ing. Terezie Pačesová

ZÁMĚR

Student rozvíjí kompetence k environmentálně odpovědnému spotřebitelskému jednání ve vztahu k oděvům a identifikuje souvislosti mezi předcházením vzniku odpadů a životním cyklem oděvů.

CÍLOVÁ VĚKOVÁ SKUPINA

Střední školy – gymnázia, SOŠ, SOU

KLÍČOVÉ CÍLE

Student si objasní, co je životní cyklus oděvů a jak s ním souvisí předcházení vzniku odpadů a možné dopady na ochranu přírodních zdrojů. Student si uvědomí i etické a sociální souvislosti s výrobou (a odstraněním oděvů). Osvojí si termíny „pomalá móda“ a „rychlá móda“. Student reflektuje svoje spotřebitelské vzorce (záměr, koupě, užití, prodloužení životnosti, opětovné použití, recyklace) a hledá environmentálně odpovědnější řešení. Student si na příkladu oblečení/módy uvědomí sílu reklamy. Student se naučí aplikovat naučené poznatky k odpovědnému spotřebitelskému jednání v praxi.

KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Student si rozvíjí své schopnosti vyjadřování a prezentace. Propojuje nově získané, ale i již nabitě informace do souvislostí (sociální a ekologické děje, etická zodpovědnost), rozvíjí logické myšlení a své kompetence k řešení problému.

KLÍČOVÉ POJMY

Výrobní podmínky, „životní cyklus“ oblečení, pomalá a rychlá móda, reklama, fair trade

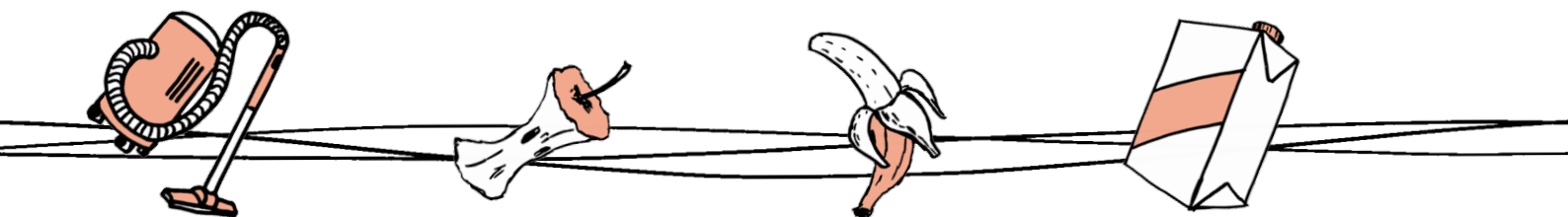
ZÁKLADNÍ INFORMACE K TÉMATU

Oblečení patří mezi velmi často nakupované zboží. Uvádí se, že v České republice se každoročně spotřebuje zhruba patnáct kilogramů textilu na hlavu¹. S výrobou textilu/oděvů je spojena řada environmentálních a zdravotních aspektů, například:

- Přibližně 50 % všech oděvů je vyráběno z bavlny. V konvenčním zemědělství se bavlna často pěstuje s nesprávným používáním pesticidů. Podle Světové zdravotnické organizace (WHO) každoročně přispívá nesprávné používání pesticidů k poškození zdraví až 3 miliony lidí.²

¹ Zdroj: a2larm.cz/2016/09/obleknout-se-bez-pocitu-viny/

² Zdroj: www.bewusstkaufen.at/

- K výrobě jednoho jediného trička je potřeba 2720 litrů vody (tolik množství vody vypije člověk během tří let).³
- Víte, že než si koupíte jeansy, procestují až 20 000 km? (pěstování bavlny – Uzbekistán, tkalcovny – Indie, barvírny – Čína, továrny na šití – Bangladéš, pískovny a finalizace – Turecko, prodej – ČR).⁴
- V továrnách se ročně vyprodukuje 80 miliard kusů oblečení.⁵ Velká část výroby oblečení je situována v nízkonákladových ekonomikách, kde jsou nízké mzdy a celkově panují velmi špatné pracovní podmínky.

V poslední době se stále častěji setkáváme s trendem tzv. rychlé módy. Módní návrháři neustále informují o nových trendech v oblékání. Výrobci na takové novinky reagují neuvěřitelně rychle a tak je naprosto běžné setkat se v obchodních domech a na tržnicích téměř každý měsíc s novými trendy módních výstřelků. Tím dochází k ohromné nadprodukci oblečení, které má velmi krátkou „módní životnost“, za pár měsíců už není „IN“ a spotřebitel je nucen koupit si další kousky oblečení.

Naopak pomalou módou (Slow fashion) můžeme označit oblečení, které je kvalitní, nosíme jej víc než jednu sezónu a náš šatník je tvořen kousky, které k sobě ladí. S pojmem přišla v roce 2007 Kate Fletcherová z Centra pro udržitelnou módu. Slow fashion nepodléhá sezónním trendům (potisky, nápisy, vzory), naopak je módou nadčasovou a variabilní. Nakupovat „slow“ má za cíl naučit lidi přemýšlet o tom, co doopravdy potřebují a co ne, přehodnotit, co je důležité a co nikoliv. Vyzývá k omezování počtu oblečení, recyklaci a nákupu věcí, které jsou vhodné pro opětovné nošení i několik sezón. Je osvětou o nelidských podmínkách v továrnách, těžké dětské práci v zemích třetího světa, ale i uvědomění negativních dopadů textilního průmyslu na životní prostředí.⁶

Cílem následujících aktivit je, aby si studenti uvědomili danou problematiku: mít nejnútnejší množství oděvů, o které se starám, aby mi sloužilo co nejdéle, využívat kromě konvenčních obchodů i secondhandy/bazary. Stejně tak poskytovat nepotřebné oděvní kousky dále. Uvědomělé nakupování oblečení chrání peněženku i zdraví nositele oblečení a sebou i výše zmiňované etické aspekty a ochranu ŽP. Více informací k tématu naleznete v Lektorské příručce.

DOBA TRVÁNÍ

45 minut

MÍSTO

Třída gymnázia, SOŠ, SOU

POMŮCKY

Dataprojektor/interaktivní tabule; tabule/flipchart; IT technika s přístupem na internet; psací potřeby; pracovní list; video o prodeji levných triček: www.youtube.com/watch?v=KfANs2y_frK; vytisknutý text článků.

POPIS PROGRAMU VČETNĚ METOD PRÁCE

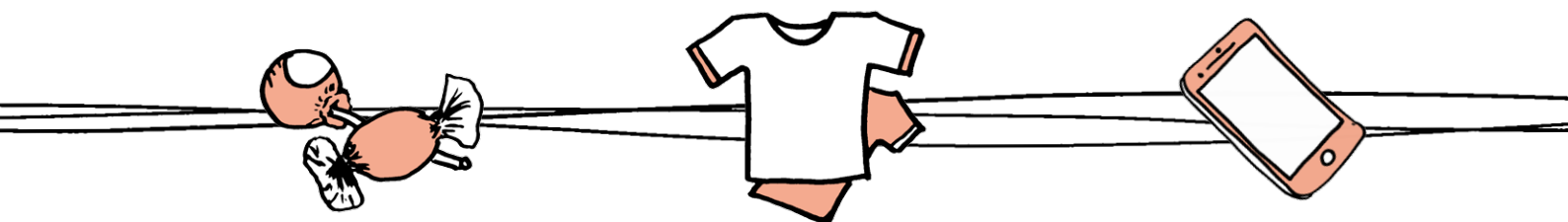
Studenti pracují v lavicích, případně v půlkruhu ze židlí. Učebna by měla být vybavena IT technikou s přístupem na internet (4 počítače, notebooky nebo tablety). Učitel před hodinou zkontroluje funkčnost videa v odkazu a vytiskne v několika kopiích text článků. Učitel na začátku hodiny rozdá studentům pracovní listy. V průběhu samostatné práce učitel studenty obchází a v případě potřeby pomáhá s plněním úkolu.

3 Zdroj: mintyfinty.cz/2016/04/fashion-revolution-the-love-story/5 Zdroj: www.csfd.cz/film/304605-z-popelnice-do-lednice/prehled/

4 Zdroj: The Dark Side of Fashion, Museum für Kunst und Gewerbe Hamburg

5 Zdroj: mintyfinty.cz/2016/04/fashion-revolution-the-love-story/

6 Zdroj: www.novinky.cz/zena/styl/399234-slow-fashion-aneb-pomala-moda-nabada-k-ekologickemu-a-etickemu-nakupovani.html

AKTIVITA 1) ZAMYSLEME SE NAD NAŠÍM ŠATNÍKEM

Cíle aktivity: Studenti se zamyslí nad svým vlastním šatníkem, četností jeho obměny, apod.

Metoda: samostatná práce, motivace-brainstorming, diskuze

Časová dotace: 5 minut

Postup: Učitel na úvod vyzve studenty, aby si každý sám za sebe popřemýšlel a na malý kus papíru zapsal odpovědi na následující otázky:

- Jak často obměňuji svůj šatník a jakým způsobem?
- Kolik kusů oblečení, párů bot aktuálně obsahuje jejich šatník?

Poté se učitel zeptá studentů na jejich odpovědi (nechá studenty, aby se volně rozhovořili, nikoho nenutí).

Na tabuli učitel sepiše shrnutí odpovědí z vyjádření studentů. Na závěr hodiny se učitel k tomuto zápisu vrátí.

AKTIVITA 2) ŽIVOTNÍ CYKLUS ODĚVŮ

Cíle aktivity: Studenti si uvědomí základní materiály používané pro výrobu oblečení, základní postupy výroby a životnost výrobku.

Metoda: práce ve skupinách, motivace-brainstorming, výklad, diskuze

Časová dotace: 10 minut

Pomůcky: psací potřeby, pracovní list

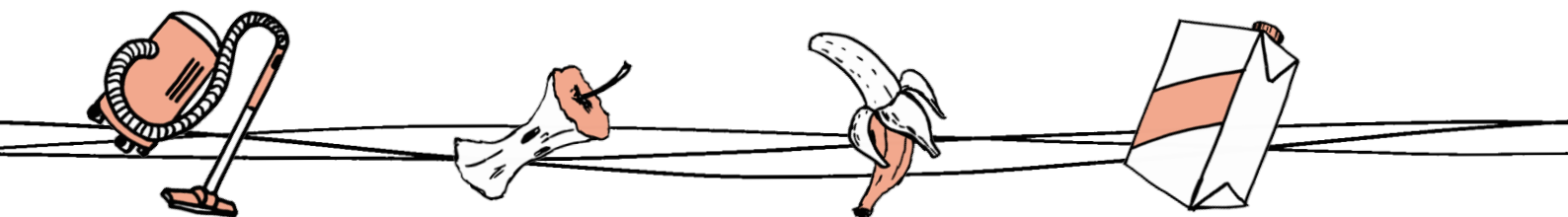
Postup: Učitel rozdělí studenty do 4 skupin (popř. více skupin o optimálním počtu 4-5 studentů). Každá skupina obdrží jiný oděv/obuv, např. tričko, kalhoty, svetr, mikina, boty (sami si mohou zvolit materiál). Skupiny dostanou pracovní listy, kde jsou obecně zapsané fáze životního cyklu výrobku. Úkolem studentů je domyslet a do pracovních listů dopsat pro jednotlivé fáze konkrétní činnosti.

Možné doplnění životního cyklu:

- VÝVOJ – návrh střihu – výběr materiálu...
- ZÍSKÁVÁNÍ SUROVIN (jakých a kde?) – pěstování lnu (Francie, Čína, Bělorusko) – těžba ropy (Blízký východ, Rusko, USA, Kanada) – pěstování bavlny (Čína, USA, Indie, Pákistán)...
- VÝROBA PRODUKTU (jakého a kde?) – výroba, zpracování a šití tkanin v Asijských zemích – výroba syntetických vláken z ropy (USA, Japonsko, Německo, Francie, Nizozemsko, Čína)...
- DISTRIBUCE A PRODEJ (způsoby) – letecká doprava – silniční doprava – lodní doprava – používání jednorázových obalů na oblečení – prodej...
- UŽITÍ (způsoby) – nošení – oprava – prodání/darování a opětovné užití – nošení – použití na jinou formu (přešití na tašku apod.) – využití...
- UKONČENÍ ŽIVOTNOSTI (možnosti) – odevzdání do kontejneru na textil – materiálové využití – energetické využití...

Studenti mohou vymyslet i mnohem více jednotlivých bodů fází vývoje, cesty a využití daného oděvu. Asi po 5 minutách učitel jejich samostatnou práci ukončí a dá slovo zástupcům každé ze skupin, aby ostatním přečetli, jaké jednotlivé kroky/fáze vymysleli a sepsali.

Po prezentaci všech skupin, učitel poukáže na to, že životní cyklus oděvu může být opravdu velice rozmanitý a různorodý a záleží i na nás, jakým způsobem ho můžeme ve fázi užití prodloužit tak, aby nebyly promarněny „vstupy“ z prvních fází. Například si často ani neuvědomujeme, kolik tisíc kilometrů procestuje oblečení v rámci své

výroby. Než si koupíme jeansy, procestují až 20 000 km. (pěstování bavlny – Uzbekistán, tkalcovny – Indie, barvírny – Čína, továrny na šití – Bangladéš, pískovny a finalizace – Turecko, prodej – ČR) (viz schéma na pracovním listě).
Učitel zvolna naváže na Aktivitu č. 3

AKTIVITA 3) POMALÁ VS. RYCHLÁ MÓDA

Cíle aktivity: Studenti se seznámí s pojmy „rychlá a pomalá móda“, uvědomí si, jak moc jsou ovlivněny silou reklamy. Studenti vysvětlí, jak dlouho oblečení využívají a jak s ním naloží, když se jim znelíbí, roztrhá se apod.

Metoda: práce ve skupinách, práce i internetovým vyhledávačem, výklad, reflexe, motivace-brainstorming, diskuze

Časová dotace: 15 minut

Pomůcky: IT technika s přístupem na internet

Postup: Učitel naváže na předchozí aktivitu. Rozdělí studenty do 4 skupin (popř. více skupin o optimálním počtu 4-5 studentů). Skupiny dostanou za úkol vysvětlit jeden pojem: 1. a 3. skupina: pojem „rychlá móda“, 2. a 4. skupina pojem: „pomalá móda“. Studenti mohou využít i internetu. Cca po 5 minutách učitel samostatnou práci ukončí a zavede diskusi mezi skupinami. Skupiny si vzájemně vysvětlí, co tyto dva pojmy znamenají a jaký je mezi nimi rozdíl. Učitel se studentů dotáže, co si myslí o rychlé módě a reklamě. Proč jsme reklamou tolik ovlivněni, na co reklama u lidí působí?

Učitel dále promítne na dataprojektoru případovou studii. V případě absence dataprojektoru je možné ji přepsat a jednotlivé možnosti volby napsat na tabuli.

Studenti se nad zmíněnou případovou studií zamyslí a projeví své názory na jednotlivé varianty. Mohou se rovněž rozdělit do skupin podle jednotlivých variant (varianta A. až H.) podle toho, jakou by oni sami volili. Vznikne tedy maximálně 8 skupin, ve kterých budou studenti sdílet stejný názor. Prostřednictvím diskuze si skupiny vzájemně předají své názory a uvedou výhody a nevýhody, tímto způsobem nakupovaného, oblečení. Učitel diskusi usměrňuje.

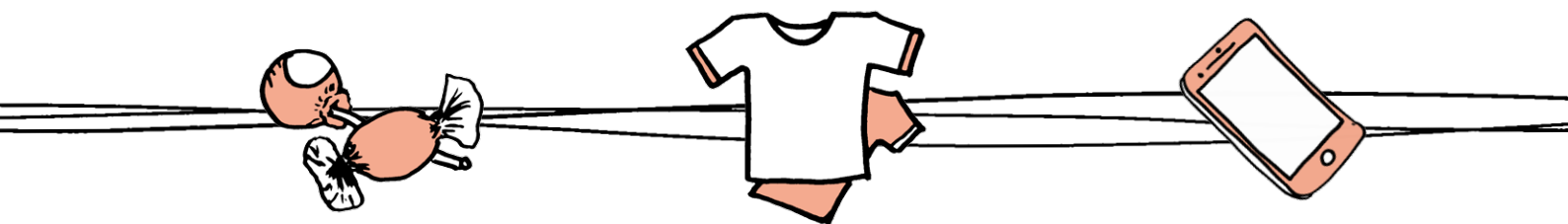
Případová studie:

Nikola dostane od rodičů k narozeninám 1 500 Kč, aby si pořídila nějaké oblečení. Má několik možností, jak si oblečení pořídit:

- A. Nákup oblečení v obchodě některé známé módní značky
- B. Nákup levného zboží na tržnici
- C. Nákup nového oblečení na internetu
- D. Nákup v secondhandu
- E. Nákup na blešáku
- F. Nákup na internetovém bazaru
- G. Nákup v butiku preferující férové oblečení a/nebo lokální výrobu
- H. Uspořádat pro kamarádky party, kde si vymění oblečení

Jakou strategii by jednotliví členové skupiny zvolili a proč?

Učitel se dotazuje studentů, jak oni sami zacházejí se svým oblečením, aby jim, co nejdéle vydrželo. Názory vyslechne a dotáže se, jakým způsobem by se dalo s oděvy naložit, pokud už se nám nelíbí.

AKTIVITA 4) CHCEME DALŠÍ TRIČKO?

Cíle aktivity: Studenti si ukotví nové pojmy a nabitě znalosti prostřednictvím zhlédnutí krátkého videa/přečtení krátkého textu demonstrujícího vznik jednoho trička.

Metoda: vlastní pozorování, motivace, diskuze

Časová dotace: 5 minut

Pomůcky: dataprojektor, interaktivní tabule, krátká video ukázka, popř. vytištěný text

Postup: Učitel se představí a pustí studentům krátké video (Zdroj/realizátor videa: Fashion Revolution), popř. je nechá přečíst krátký text.

Video: www.youtube.com/watch?v=KfANs2y_frK

Obsah videa:

V centru jedné evropské metropole byl umístěn automat na prodej obyčejných bílých triček v různých velikostech.

Cena za jedno tričko? Zarážející... pouhá 2 eura.

Po vhození dané částky, se místo trička, dočkají kupující krátkého videa, které popisuje příběh mladé asijské dívky.

Dívka pracuje v oděvní továrně vyrábějící levné oděvy. Pracovní podmínky jsou bídné, špatně ventilované výrobní haly, vysoká teplota, fyzicky náročné činnosti. Její mzda je 13 centů za hodinu a každý den v práci stráví 16 hodin.

Několik hodin denně jí zabere doprava do zaměstnání.

Kupující stojící před automatem na levná trička má po skončení tohoto videa možnost volby: Buď si za vhozená 2 eura zakoupí tričko anebo 2 eury podpoří tuto mladou dívku a osvětovou kampaň za lepší pracovní podmínky.

„Co byste volili Vy?“ Ptá se učitel studentů.

Po skončení ukázky se učitel ptá studentů na jejich pocity, které mají po zhlédnutí tohoto provokativního videa. Tyto pocity bude učitel postupně zapisovat na tabuli vedle pocitů napsaných z první aktivity.

Učitel vyzve studenty, aby se podívali spolužákům na vnitřní límeček trička a zjistili, ve které zemi bylo právě jejich tričko ušito. Země původu se budou z velké části shodovat a studenti mohou jednoznačně potvrdit, že převážná většina jejich oblečení je vyrobena právě v Asii.

AKTIVITA 5) OPAKOVÁNÍ A ZÁVĚR

Cíle aktivity: Studenti si zopakují nové nabitě pojmy, upevní si znalosti o výrobě oblečení a jeho životním cyklu

Metoda: rekapitulace, diskuze

Časová dotace: 5 minut

Postup: Učitel se zeptá studentů, co si z dnešní hodiny pamatují.

Jaké je ideální řešení využití již nepotřebného oblečení?

Co stojí za výrobou některého oblečení?

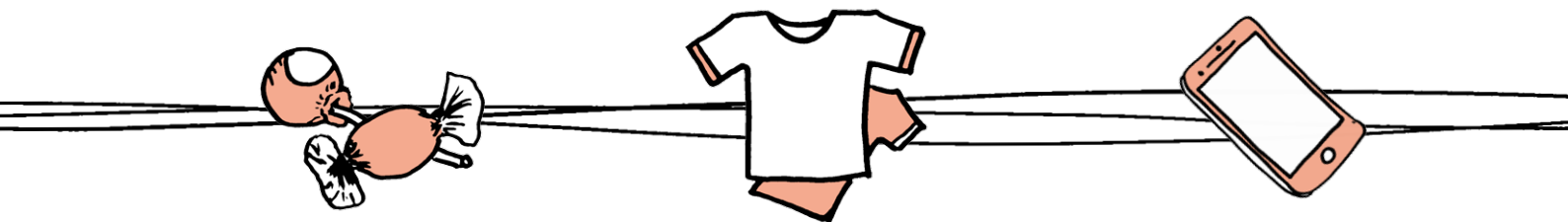
Jak moc jsme ovlivněni reklamou?

Jak se sami můžeme podílet na snižování zbytečné nadprodukce oblečení?

Učitel se obrátí k tabuli a ukáže na 2 sloupce pocitů zapsaných při Aktivitě 1) a Aktivitě 4). Studenti se podívají na výstupy z těchto dvou aktivit a zhodnotí, zda se pro ně po této hodině něco změnilo s ohledem na pohled na jejich šatník.

ZPŮSOB ZHODNOCENÍ LEKCE

Ústní shrnutí lekce (zopakování pojmů, zamyšlení se nad problematikou prostřednictvím otázek a Aktivitě 5) případně z Doplňkové aktivity. Reflektování názorů na nákup oblečení a na reklamu. Studenti si ponechají pracovní listy.

DOPLŇKOVÉ AKTIVITY**Fair Trade - férové oblečení**

Cíle aktivity: Studenti se seznámí s novým pojmem „Fair Trade“. Uvědomí si sociální situaci v zemích třetího světa.

Metoda: vlastní četba, výklad, motivace-brainstorming, osvojení si nových pojmů, reflexe, diskuze

Časová dotace: 10 - 15 minut

Pomůcky: tištěný text, IT technika s přístupem na internet

Postup: Učitel předstoupí před studenty s pojmem „Fair Trade“. Pokud studenti mají přístup k internetu, nechá je, aby si vyhledali, co tento pojem znamená a vysvětlili ho na konkrétním případu. Pokud studenti přístup na internet nemají, tento krok učitel přeskočí a vysvětlí studentům, že „Fair Trade“ (česky férový obchod) je sociální hnutí, které pomáhá producentům zemi tzv. třetího světa. Hnutí usiluje o spravedlivé ceny za zboží, kvalitní pracovní prostředí pro zaměstnance a dodržování ekologických požadavků a standardů. Učitel začne číst článek, případně požádá někoho ze studentů.

I oblečení může být fér

Autor: Markéta Nešporová

Obrázky zborcené textilní továrny, děti za šicími stroji a otrěsné poměry v oděvních továrnách stávají fanoušky módy do nelehké situace. Zavírat oči před procesem výroby však není třeba stejně jako výčitky svědomí při vkládání každého nového úlovku do nákupního košíku. I oblečení totiž může být vyráběno spravedlivě či dokonce pomáhat.

Jasmině je 36 let. Je vdaná a nejvíce ze všeho si přeje, aby její tři děti mohly chodit do školy. Splnění jejího snu není tak jednoduché, jak se může zdát. Jasmina totiž žije v malé vesnici na západě Bangladéše. Školní docházka je zde sice povinná, přednost před ní ale často dostane práce na poli či jiná pomoc rodině. Jasmininy děti do školy chodí. Každé ráno vyrážejí se svou matkou po blátivé cestě na kraj vesnice. Právě tam se nachází budova organizace Thanapara Swallows, kde ona i její děti tráví den. Thanapara Swallows je jednou ze zhruba třicítky družstev v Bangladéši vyrábějících podle zásad spravedlivého obchodu, neboli fair trade. Tato družstva tvoří alternativu ke komerčním oděvním továrnám, které zaměstnávají téměř polovinu ze 160 milionové populace země.

Zatímco Jasmininy děti míří do školy, kterou organizace zřizuje a financuje ze zisků z prodeje oděvů, ona začíná svou práci u stavu. Celý proces výroby je kompletně ruční. Dřevěné stavy, oheň doutnající pod kotly s barvou a šlapací šicí stroje ale nic nemění na preciznosti a kvalitě výrobků produkovaných pro domácí trh i vývoz. Je až neuvěřitelné, že stroje, které bychom hledali nejspíše ve skanzenu a desítky šikovných rukou dokáží vyrobit tak profesionální oděvní kousky, za něž se nemusí stydět například prestižní britská značka People Tree, japonská Fair Trade Company, či české TukTuki.

Jasmina pracuje v organizaci už více než 15 let. Jako malá tu po škole posedávala s matkou a sledovala ji při práci. Pro své děti chce však Jasmina jinou budoucnost. Díky výdělkům, které jí práce v Thanapara Swallows přináší, si ji snad budou moci dovést. V Bangladéši je minimální měsíční mzda stanovena státem v přepočtu na 1 300 Kč.

Pracovnice dílny Thanapara Swallows jsou placeny od kusu výrobku, ty nejšikovnější si tak dokáží vydělat během měsíce až dvojnásobek minimální mzdy. Tyto peníze už stačí na živobytí, zaplacení školních pomůcek i tvorbu malých úspor. Organizace také spravuje fond přispívající zaměstnancům v době nemoci a vyplácející důchody těm, kteří již pracovat nemohou.

Rozdíl mezi družstvy produkujícími podle zásad spravedlivého obchodu však není pouze ve výši mzdy. Garantovány jsou také důstojné pracovní podmínky, bezpečnost při práci či šetrnost k životnímu prostředí. I Jasminina práce je těžká. V létě bývá v místnosti kolem čtyřiceti stupňů a elektřina pohánějící větráky na stropě ne vždy funguje. Jasmina si však může kdykoliv odskočit a má přístup k pitné vodě, může si vzít volno, když potřebuje a její místo jí garantuje pracovní smlouva. Tyto zdánlivé samozřejmosti jsou pro mnoho pracovníků v oděvním průmyslu stále luxusem, který kvůli neznalosti vlastních práv vlastně ani nepožadují. Internetové obchody s fair trade výrobky však začínají dobývat už i český internet a český módní fajnšmekr tak už nemusí mít černé svědomí.

Učitel se studentů zeptá, v čem se liší pocity, které měli na začátku hodiny od pocitů, které mají po přečtení tohoto článku. Učitel může opět zapsat na tabuli. Se studenty zahájí diskusi nad tématem „Fair Trade“. Na závěr se učitel zeptá, jaké další principy ke zmírnění dopadů výroby oblečení je napadají ... studenti mohou vzpomenout v předešlé aktivitě zmiňovanou pomalou módu nebo na činnosti, které vedou k prodloužení životnosti jednotlivých kousků oděvů atp.

